

aeres milieu

ingenieursbureau voor bodem, archeologie, geohydrologie, ecologie

RAPPORT
Archeologisch bureauonderzoek
Wassenaarseweg 220 te Wassenaar
(gemeente Wassenaar)

RAPPORT

Archeologisch bureauonderzoek Wassenaarseweg 220 te Wassenaar (gemeente Wassenaar)

Aeres Milieu Projectnummer : AM19323-2
Status rapport : Concept (versie 3)
ISSN Nummer : 2214-5656
Datum : 22 november 2021

Opdrachtgever : BRO
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel

Opsteller rapport :
Paraaf :

Redactie :
Paraaf :

Vrijgave :
Paraaf :

Aeres Milieu B.V.
Noordhoven 4
6042 NW ROERMOND
(t) 0475 – 320 000
e-mail: info@aeres-milieu.nl
www.aeres-milieu.nl

4002

Disclaimer

Het onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden (opzet conform de geldende richtlijnen en protocollen).

Aeres Milieu accepteert op voorhand geen aansprakelijkheid voor maatregelen of mogelijke beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Aeres Milieu uitgevoerde onderzoek neemt. Tevens wordt opgemerkt dat Aeres Milieu voor het verkrijgen van de voor het bureau onderzoek noodzakelijke informatie (mede) afhankelijk is van externe bronnen. Voor Aeres Milieu is niet te verifiëren of deze bronnen altijd volledig en zonder fouten zijn. Hierdoor kan Aeres Milieu niet instaan voor de juistheid en volledigheid van de verzamelde historische informatie.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING.....	4
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	6
1. INLEIDING	7
2. WERKWIJZE	10
2.1 Inleiding.....	10
3. BUREAU-ONDERZOEK	11
3.1 landschappelijke situatie - geomorfologie	11
3.2 Landschappelijke situatie - bodem.....	14
3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht	15
3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden.....	17
3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch kaartmateriaal	19
4. VERWACHTINGSMODEL.....	23
5. AANBEVELINGEN	27

Bijlagen:

1	Topografische ligging onderzoeksgebied
2	Archeologische gegevens cf. Archis 3
3	Archeologische beleidskaart van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar
4	Overzicht geomorfologische kaart
5	Overzicht bodemkaart
6	Reliëfkaart
7	Bouwtekeningen uitbreidingen 2003
8	Overzicht bestaande en toekomstige situatie

SAMENVATTING

In april 2021 is door Aeres Milieu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd aan de Wassenaarseweg 220 te Wassenaar (gemeente Wassenaar).

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit bodemonderzoek betreft een (her)ontwikkeling van de locatie. Het plan is om het monumentale deel (parkeerplaats, rotondegebouw en hoofdgebouw) te renoveren ten behoeve van wonen en een publieke functie en het overige deel van het plangebied nieuwbouw van appartementen (Figuur 1). De diepte van de toekomstige bodemverstoring is ten tijde van dit onderzoek niet bekend, maar uitgaande van de aanleg van bouwputten voor de voorgenomen nieuwbouw zal de bodem waarschijnlijk tot in het archeologische niveau worden verstoord. Er zal een parkeergarage worden gerealiseerd (Figuur 1). De aanlegdiepte hiervan is niet bekend. Er wordt uitgegaan van een funderingsdiepte van minimaal 2,0 meter beneden maaiveld.

De onderzoekslocatie ligt volgens de Archeologische beleidskaart van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar (herijking 2013) in de zone 3: hoge archeologische verwachting. Volgens de Paraplubestemmingsplan Cultureel Erfgoed Wassenaar (2018) geldt de dubbelbestemming Waarde-archeologie 3. Er geldt een onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 100 m² en dieper dan 30 centimeter beneden maaiveld. Middels de dubbelbestemming heeft de gemeente aangegeven dat het terrein onderzoeksplichtig is (zie Bijlage 4).¹

De strandwallen in de omgeving van het plangebied zijn tussen 3.750 – 3.225 jaar voor Chr. (laat-neolithicum) gevormd. Vanaf deze periode kunnen archeologische vondsten worden verwacht. Het plangebied bevindt zich op (de rand van) een hoge, droge en goed bewerkbare strandwal waarop menselijke activiteiten en/of bewoning kan hebben plaatsgevonden vanaf het neolithicum. Deze hoger gelegen strandwallen vormden een geschikte vestigingslocatie voor landbouw samenlevingen. In de directe omgeving (binnen een straal van 800 meter) zijn tot op heden geen vondsten bekend uit deze periode. Dit is mogelijk het gevolg van de ontzanding van diverse plekken op de strandwallen in de middeleeuwen. Op basis van deze gegevens geldt er een hoge verwachting voor de periode neolithicum tot en met vroege middeleeuwen.

Het plangebied ligt aan de Wassenaarseweg en maakt deel uit van een gebied van landgoederen en buitenplaatsen die hun oorsprong veelal in de 17^e eeuw hadden. Het plangebied maakt deel uit van het 17^e-eeuwse landgoed Clingendael. In de 16^e eeuw was hier een boerderij '*in de clinge*' aanwezig. Uit bestudering van historische kaarten blijkt dat het plangebied sinds tenminste de 17^e eeuw deel uitmaakte van de landerijen. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw is een klein gebouwtje aanwezig in het zuidelijke deel en in de 20^e eeuw een tweede klein gebouwtje in het centrale deel. Deze verdwijnen bij de bouw van het huidige ANWB gebouw in 1962-1963. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd.

Uit de bestudeerde bouwdoSSIERS blijkt dat het plangebied voor een aanzienlijk deel tot grote diepte verstoord is geraakt als gevolg van de realisatie van de huidige bebouwing. De verstoringsdiepte bedraagt tenminste 3,18 meter beneden maaiveld en ter plaatse van grote delen tot 5 - 5,67 meter beneden maaiveld. Ook is rondom de bebouwing sprake van verstoring als gevolg van de aanleg van diverse nutsvoorzieningen.

De diepte van de toekomstige bodemverstoring is ten tijde van dit onderzoek niet bekend, maar gezien de beoogde aanleg van een (half verdiepte) parkeergarage (Figuur 1), zal de bodemverstoring minimaal 2,0 meter beneden maaiveld bedragen.

1 Gemeente Wassenaar et al, 2013. Archeologische Beleidskaart herijking 2013, gemeente Wassenaar.

In Bijlage 8 is een verbeelding opgenomen waarbij de toekomstige situatie (blauwe zones en stippellijnen) is geprojecteerd op de huidige bebouwingszone (rode zones). Hieruit komt naar voren dat de nieuwe verstoringen zowel in diepte als in oppervlakte erg gering is. Daarbij blijkt tevens dat de aanlegdiepte van de parkeergarage in veel gevallen minder diep ligt dan de huidige funderingsdiepten.

Uit archeologische onderzoeken in de nabije omgeving van het plangebied blijkt dat ter plaatse vaak sprake is recente ophoogpakketten van circa 0,5 tot 1 meter dik. Er lijkt ter plaatse van het plangebied geen sprake van een ophoogpakket. De huidige maaiveldhoogte binnen het plangebied varieert tussen de 0,05 en 0,59 meter +NAP en kort voor de bouw van de huidige bebouwing was dit 0,3 meter +NAP. Mogelijk is sprake van afvlakking/egalisatie van het oorspronkelijke reliëf.

Aangezien grote delen tot grote diepte zijn verstoord, wordt de kans klein geacht dat binnen het plangebied nog intacte archeologische niveaus aanwezig zijn. Enkel tussen de huidige bebouwing kunnen geringe zones nog intact zijn. Daarbij vallen de zones van de nieuwbouw nagenoeg samen met de huidige bebouwing.

Omwille van bovenstaande informatie wordt voor het plangebied geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.

De resultaten van dit onderzoek dienen te worden getoetst door de bevoegde overheid (gemeente Wassenaar), dat op basis van het uitgebrachte advies een besluit zal nemen. Wij willen de opdrachtgever erop wijzen dat dit selectieadvies nog niet betekent dat al bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen.

Het uitgevoerde onderzoek is verricht conform de gestelde eisen en gebruikelijke methoden. Het onderzoek is gericht op het inzichtelijk maken van de toestand van het aanwezige bodemarchief. Hiermee kan de beschadiging dan wel vernietiging als gevolg van de voorgenomen verstoring van een mogelijk aanwezig bodemarchief tot een minimum worden beperkt. Echter kan door de aard van het onderzoek, steekproefsgewijs, niet volledig worden uitgesloten dat er archeologische resten aan- of afwezig zullen zijn. Als gevolg hiervan is bij het aantreffen van archeologische resten het, conform de Erfgoedwet van 2016, artikel 5.10 (Archeologische toevalsvondst) en 5.11 (Waarneming), een meldingsplicht van toepassing.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectnummer	: AM19323-2
OM-nummer	: 5041686100
Soort onderzoek	: Bureauonderzoek
Adres onderzoekslocatie	: Wassenaarseweg 220 te Wassenaar
Toponiem	: Wassenaarseweg 220
Gemeente	: Wassenaar
Provincie	: Zuid-Holland
Kadastrale registratie	: Wassenaar, sectie E, nummers 1988 en 2018
Coördinaten	: Centrum 82.436; 457.006
	NW: 82.286; 457.045
	NO: 82.478; 457.136
	ZW: 82.386; 456.898
	ZO: 82.566; 456.979
Oppervlakte	: Circa 3,7 ha
Huidig locatie gebruik	: Deels bebouwd en verhard, groenzones
Aanleiding onderzoek	: Bestemmingsplanwijziging / omgevingswetvergunning
Opdrachtgever	: BRO
Bevoegde overheid	: Mevr. K. van der Kant (Werkorganisatie Duivenvoorde)
Opslag documentatie en materiaal	: Noordhoven 4 te Roermond tot deponering bij provinciaal depot te Alphen aan den Rijn/E-depot
Datum uitvoering	: April 2021

1. INLEIDING

In opdracht van BRO heeft Aeres Milieu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie:

Adres onderzoekslocatie	: Wassenaarseweg 220 te Wassenaar
Gemeente	: Wassenaar
Oppervlakte	: Circa 3,7 ha
Huidig gebruik van de locatie	: Deels bebouwd en verhard, groenzones
Toekomstig gebruik	: (her)ontwikkeling van de locatie

Dit archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van de BRL SIKB 4000 (protocol 4002 en 4003), KNA 4.1. Het archeologische onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek naar de historie en bodemgesteldheid van de onderzoekslocatie.

Aanleiding

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit bodemonderzoek betreft een (her)ontwikkeling van de locatie. Het plan is om het monumentale deel (parkeerplaats, rotondegebouw en hoofdgebouw) te renoveren ten behoeve van wonen en een publieke functie en het overige deel van het plangebied nieuwbouw van appartementen (Figuur 1). De exacte diepte van de toekomstige bodemverstoring is ten tijde van dit onderzoek niet bekend, maar uitgaande van de aanleg van bouwputten voor de voorgenomen nieuwbouw zal de bodem waarschijnlijk tot in het archeologische niveau worden verstoord. Er zal een parkeergarage worden gerealiseerd (Figuur 1 en Bijlage 8). De aanlegdiepte hiervan is niet bekend, maar zal minimaal 2,0 meter beneden maaiveld bedragen.

De onderzoekslocatie ligt volgens de Archeologische beleidskaart van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar (herijking 2013) in de zone 3: hoge archeologische verwachting. Volgens de Paraplubestemmingsplan Cultureel Erfgoed Wassenaar (2018) geldt de dubbelbestemming Waarde-archeologie 3. Er geldt een onderzoekspllicht bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 100 m² en dieper dan 30 centimeter beneden maaiveld. Middels de dubbelbestemming heeft de gemeente aangegeven dat het terrein onderzoeksplichtig is (zie Bijlage 4).²

Doel

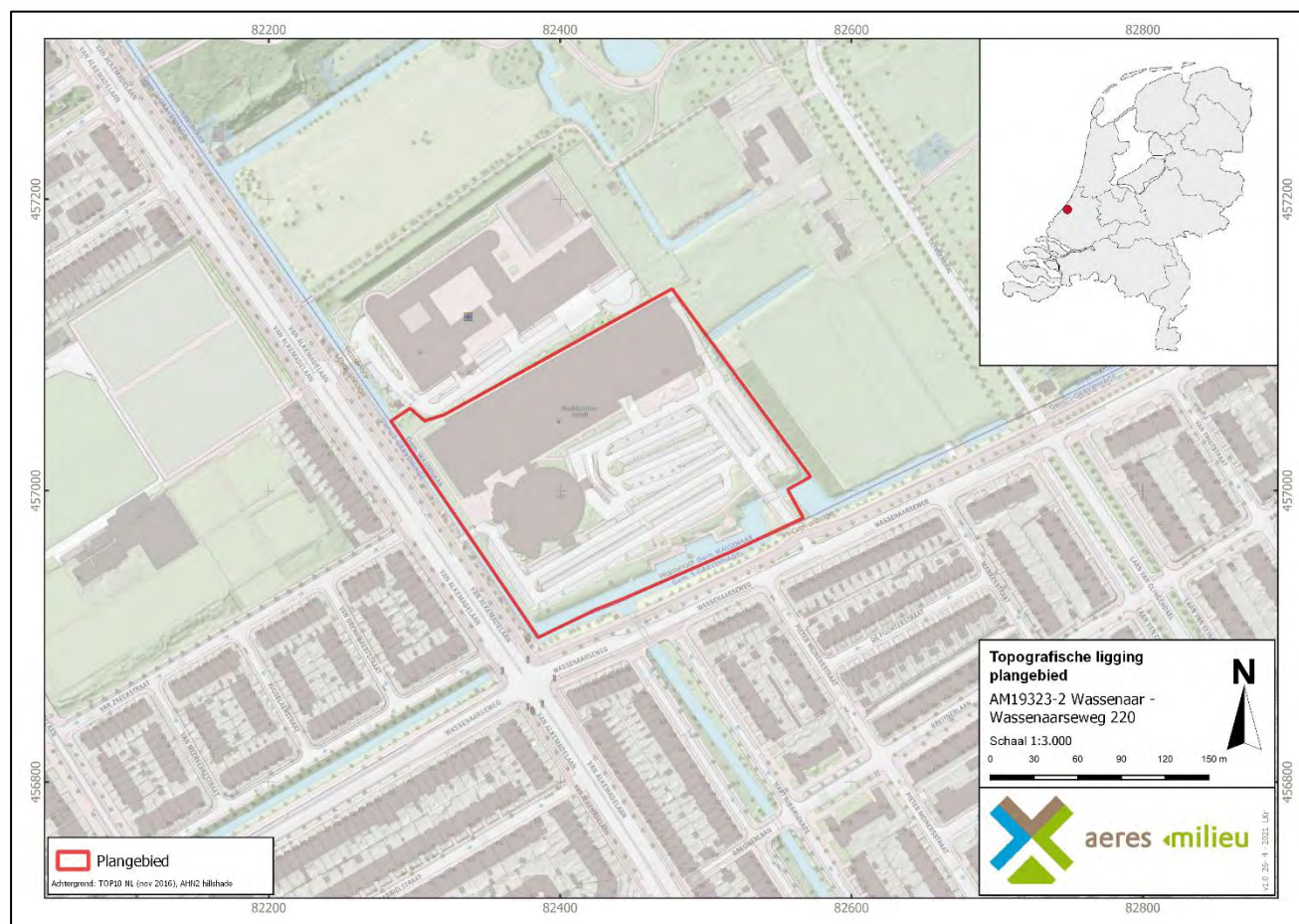
Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor de locatie. Dit verwachtingsmodel wordt op basis van historische kaarten en bekende landschappelijke en archeologische gegevens gevormd. Dit verwachtingsmodel zal vervolgens leiden tot een aanbeveling over het behoud *in-situ* of eventueel vervolgonderzoek.

Plangebied

Het plangebied ligt aan de Wassenaarseweg, ten zuidwesten van de historische dorpskern van Wassenaar. De topografische ligging van het plangebied is weergegeven in Figuur 2. Momenteel is het plangebied deels bebouwd (Rijksmonumentale ANWB Hoofdkantoor en winkel) en verhard en groenzones. In het noorden wordt het plangebied begrensd door bebouwing aan de Van Alkemadelaan 85 (Koning Beatrixkazerne), in het westen door de Van Alkemadelaan, in het zuiden door een waterlichaam en in het oosten door het Landgoed Clingendael.

² Gemeente Wassenaar et al, 2013. Archeologische Beleidskaart herijking 2013, gemeente Wassenaar.

Figuur 2. Topografische ligging van het plangebied. Het plangebied is weergegeven met het rode kader. (Bron: PDOK-viewer)

2. WERKWIJZE

2.1 Inleiding

Bij het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Deze bronnen geven inzicht in bekende, of te verwachten archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast zijn deze bronnen van belang voor het opstellen van de landschapsgenese.

Archeologische bronnen

- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem (Archis3)
- Archeologische beleidskaart van de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar (herijking 2013)
- Specifieke lokale informatie (heemkundekring, amateurarcheologen)

Bodem- en geomorfologische kaarten

- Bodemkaart (Alterra)
- Geomorfologische kaart (Alterra, uit Archis2)
- Geoarcheologische kaart van de gemeente Leidschendam/Voorburg en Wassenaar (hoofdkaart en zandkaart)
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)

Historische kaarten

- Historische kaart Hoogheemraadschap van Delfland, Kruikius (1712)
- Historisch kadastraal minuutplan (1800-1832)
- Historische topografische en militaire kaarten (1830 tot 1978)
- Moderne topografische kaart (tot 2019)

De bovenstaande bronnen worden aangevuld door mogelijke informatie afkomstig van lokale archeologische verenigingen en werkgroepen. De overige aanvullende informatie is terug te vinden in de literatuurlijst.

De Historische Vereniging Oud Wassenaar, is op 26 april 2021 per e-mail gecontacteerd met de vraag met de vraag om aanvullende informatie betreffende het plangebied. Tot op heden is hierop nog geen reactie ontvangen.

3. BUREAU-ONDERZOEK

3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie

De omgeving van het plangebied ligt in het duinen en strandwallen gebied.³ Het ligt in een landschappelijk gebied dat tijdens het Holoceen (circa 11.700 tot nu) is gevormd en dat sterk samenhangt met de relatieve zeespiegelstijging. Dit landschap bestaat uit het huidige strand, strandwallen, -vlakten en de duinen die aan de oostzijde van het strand in Noord- en Zuid-Holland voorkomen.⁴ Aan de kustzijde liggen de jongen duinen en verder landinwaarts liggen de lagere minder reliëfrijke oude duinen.

Tijdens het Weichselien (circa 115.000 – 11.700 jaar geleden) werd in West Nederland een dik pakket zand afgezet. Dit zand wordt dekzand genoemd. Aan het einde van het Weichselien en in het Holoceen werd het klimaat warmer en vochtiger en smolten de in het Weichselien gevormde ijskappen. Hierdoor steeg de relatieve zeespiegel snel. Als gevolg van de snelle relatieve zeespiegelstijging en zeeinbraken in het Atlanticum (circa 8.000 – 5.000 jaar geleden), werden dikke pakketten afzettingen gevormd. Tijdens het Atlanticum bestond de kust van Nederland uit een uit een serie Waddeneilanden met ertussen zeegaten.⁵ De zeegaten bestonden uit zandbanken en -platen. Als gevolg van meerdere fase van snelle zeespiegelstijging werden deze banken en platen geleidelijk geërodeerd waardoor de kustbarrière steeds verder landinwaarts kwam te liggen (Figuur 3).

Vanaf 5.000 jaar geleden (Subboreaal) nam de relatieve zeespiegelstijging af en werden grote hoeveelheden zandige sedimenten aangevoerd vanuit de Noordzee en grotere rivieren. Hierdoor verzanden en sluiten de zeegaten en ontstond er een gesloten strandwalkust (Figuur 4). Achter de duinen verzoette het milieu en vond er op zeer grote schaal veenvorming plaats. Dit veen wordt het Hollandveen Laagpakket genoemd en behoort tot de Nieuwkoop Formatie.

De progradatie van kust duurde tot circa 2.500 jaar geleden (Subatlanticum). Door de grote aanvoer van zand ontstond er een kustbarrière van maximaal 6 – 10 kilometer breed. De kustbarrière bestond uit strandwallen die parallel aan de kust liggen afgewisseld met lager gelegen strandvlakten en is bedekt met lage duinen (Oude Duinen, Naaldwijk Formatie: Schoorl Laagpakket). Op de strandwallen kwam nauwelijks vegetatie voor waardoor grootschalige verstuing optrad. Hierdoor ontstonden er op de strandwallen (oude) duinen. De ontwikkeling van de strandwallen duurde tot plaatselijk in de Romeinse tijd.

De snelheid van de relatieve zeespiegelstijging nam nog verder af vanaf circa 2.000 (Vroeg-Subboreaal) af. Hierdoor werd er minder zand aangevoerd vanuit de Noordzee. Door golfwerking werden de oude strandwallen geërodeerd. Het vrijgekomen zand werd door wind afgezet op de jonge duinen (hoge paraboolduinen). De afzettingen zijn onderdeel van de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Schoorl. Begin van 20^e eeuw zijn de strandwallen op grote schaal afgegraven. Hierdoor zijn grote delen van de Oude Duinen afgegraven.⁶ Ook het veen in de strandvlakten is vaak afgegraven voor enerzijds turfwinning en om de grond geschikt te maken voor de bollenteelt vanaf de 16^e eeuw. Grote delen van de Oude Duinen zijn afgegraven en omgespit waardoor eventuele archeologische vindplaatsen vanaf het neolithicum zijn verdwenen. Of dit ook van toepassing was in (de omgeving van) het plangebied, is gezien de historische ligging binnen een zone van landgoederen, niet waarschijnlijk.

³ Rensink et al., 2016.

⁴ Berendsen 2005.

⁵ Stouthamer 2015, 254.

⁶ Barends et al., 2010.

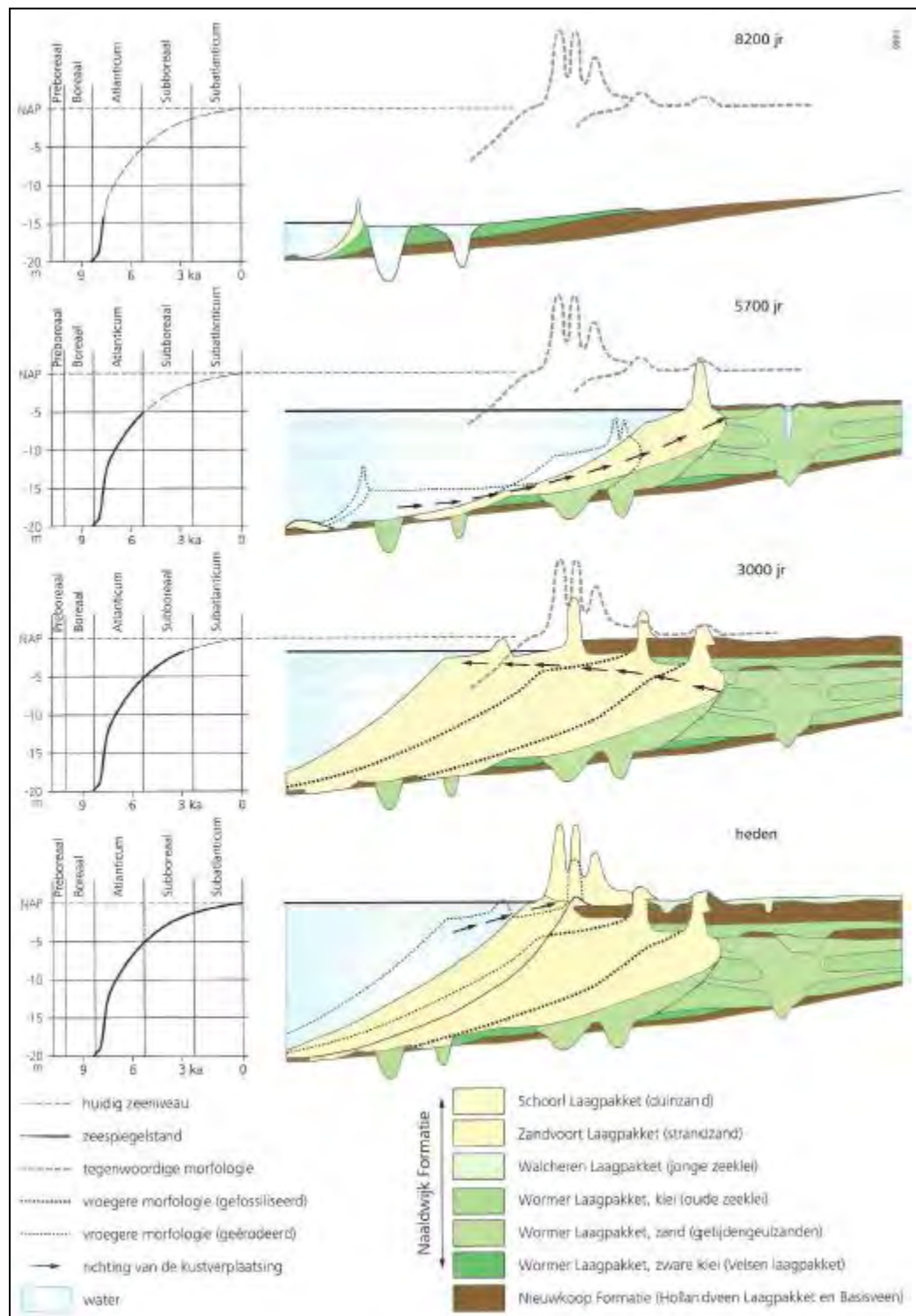
Volgens de oppervlakte geologiekaart bestaat de ondergrond ter hoogte van het plangebied uit de Formatie van Nieuwkoop op de Formatie van Naaldwijk (veen op duin- en strandzand, Ni4).⁷ Op de Geoarcheologische kaart⁸ ligt het plangebied grotendeels in de eenheid 17: Laag van Voorburg, met eventueel een deklaag van de Laag van Den Haag, dunner dan 2 meter. Het noordwestelijk deel van het plangebied ligt in de eenheid 11: Hollandveen, op Laag van Voorburg.

Op de geomorfologische kaart (Bijlage 4) ligt het plangebied in een ongekarteerde zone vanwege de ligging in bebouwd gebied. Deze ongekarteerde zone wordt omringd door verschillende landschappelijke eenheden: strandwal (3B76 en 11B76), ingesloten strandvlakte (code 2M76) en kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (code 10L53).

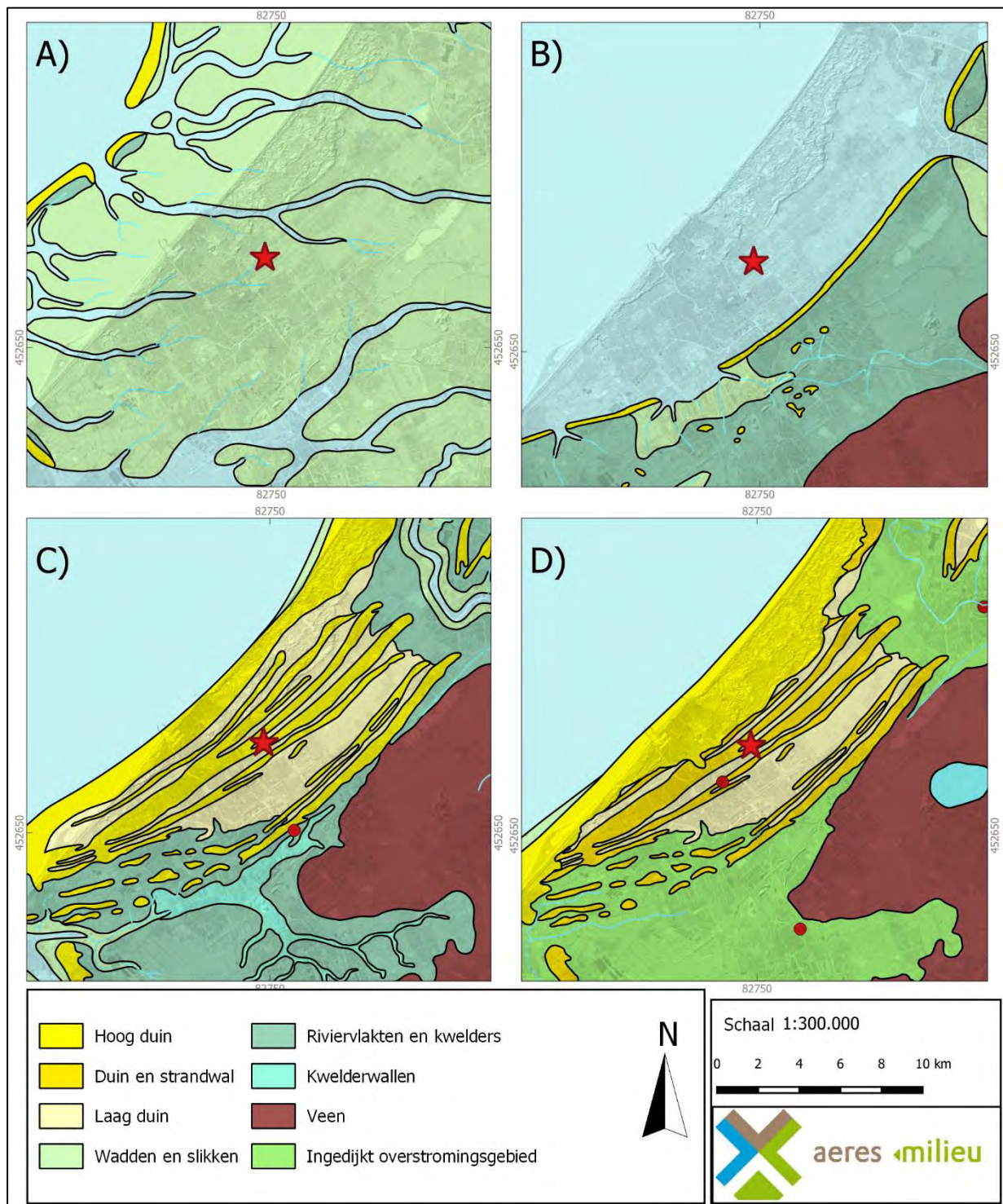
Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, Bijlage 7) is duidelijk te zien dat het plangebied op een noordoost-zuidwest relatief lager gelegen zone in het landschap ligt. Op ruim 1,30 kilometer ten noorden van het plangebied zijn de hooggelegen jonge kustduinen herkenbaar (circa 10 tot 25 m +NAP). Als gevolg van de aanwezige bebouwing zal het reliëf ter hoogte van het plangebied zijn afgevlakt. De maaiveldhoogte in het plangebied varieert tussen de 0,05 en 0,59 meter +NAP. Het plangebied helt globaal gezien in westelijke richting af.

⁷ Geologische overzichtskaart van Nederland 2010.

⁸ Geoarcheologische kaart van de gemeente Leidschendam/Voorburg en Wassenaar, 2013.

Figuur 3. Ontwikkeling van de strandwallen (Stouthamer 2020, 244).

Figuur 4. Paleogeografische ontwikkeling van het plangebied (Bron: Deltares). De omgeving van het plangebied is weergegeven met de rode cirkel. Het plangebied lag A) rond 5.500 voor Chr. in de landschappelijke eenheid 'wadden en slikken', B) rond 3.850 in buitenwater, C) rond 1.500 voor Chr. en 800 na Chr. lag het op een (laag) duin.

3.2 Landschappelijke situatie - bodem

Op de bodemkaart (Bijlage 5) is het plangebied vanwege de ligging in de bebouwde kom niet gekarteerd. De bebouwde zone wordt omringd door verschillende bodemkundige eenheden: beekeerdgronden (code pZg21), kalkloze vlakvaaggronden (code Zn21).

Beekeerdgronden (code pZg21-II)

Beekeerdgronden zijn kenmerkend voor lagere gronden en dalen, waar vanwege de hoge grondwaterstand geen podzolering kan plaatsvinden. Door de aanvoer van organische stof ontstaat na verloop van tijd een bodem met een matig dik humeus dek (15-30 centimeter). De bovengrond van de beekeerdgrond (A-horizont) is circa 20-30 centimeter dik en zwart van kleur, en van natuurlijke oorsprong. De samenstelling van de ondergrond loopt sterk uiteen van zeer sterk lemig, zeer fijn zand tot leemarm, grindhoudend, matig fijn tot plaatselijk matig grof zand. De beekeerdgronden bevatten roestvlekken tot in de bovengrond. De aanwezigheid van roestvlekken duidt op een (zeer) slechte ontwateringstoestand van de ondergrond van deze bodem.

Deze gronden worden in de omgeving van het plangebied gekenmerkt door een 15 – 40 centimeter dikke laag moerig materiaal. Deze laag komt voor op een diepte van 40 – 80 centimeter onder maaiveld.

Vlakvaaggronden (code Zn21-VII)

Vlakvaaggronden komen voor in jonge stuifzanden of in gebieden waar het oorspronkelijke bodemprofiel door afstuiving, ontginning en/of egalisatie is verdwenen. Onder bos heeft zich een nieuwe, dunne A-horizont gevormd, waarop vaak een enkele centimeters dikke laag bosstrooisel ligt (O-horizont). Indien de gronden in cultuur zijn gebracht, is door verploeging een lichtgekleurde, humusarme bouwvoor ontstaan. Direct onder de A-horizont bevindt zich de C-horizont (het moedermateriaal) met roestvlekken en zonder ijzerhuidjes op de zandkorrels.

Grondwatertrap

De mogelijk aanwezige gronden worden bij beekeerdgronden gekenmerkt door een gemiddeld hoge grondwaterstand, te weten grondwatertrap (GWT) II en bij vlakvaaggronden door een lage grondwaterstand, namelijk grondwatertrap VII. Dit zijn de gemiddelde grondwaterstanden die op de bodemkaart staan aangegeven. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand bij GWT II ondieper dan 40 centimeter beneden maaiveld ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand ligt tussen de 50 en 80 centimeter beneden maaiveld. Deze hoge grondwaterstand zorgt voor goede bewaringsomstandigheden voor eventuele organische resten.

Bij GWT VII ligt de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 80 en 140 centimeter beneden maaiveld en de gemiddeld laagste grondwaterstand dieper dan 160 centimeter onder maaiveld. Deze lage grondwaterstand zorgt voor slechte bewaringsomstandigheden voor eventuele organische resten.

3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht

De bestudeerde en beschikbare bronnen hebben het volgende beeld kunnen schetsen over de geschiedenis van het plangebied en omgeving.

Het plangebied ligt aan de Wassenaarseweg op circa 4,5 kilometer ten zuidwesten van Oud Wassenaar en op circa 4 kilometer ten noordoosten van Den Haag. Het plangebied maakt deel uit van een zone van historische buitenplaatsen.

Het grondgebied van Wassenaar kende vanaf omstreeks 1800 voor Chr. al bewoning. In deze periode vestigde men zich op de strandwallen, hoger gelegen droge locaties te midden van het drassige duinlandschap, waar de zee toen nog veel invloed op kon uitoefenen.⁹

⁹ www.geschiedenisvanzuidholland.nl.

Wassenaar ontstond in de middeleeuwen op een strandwal. De eerste schriftelijke vermelding van de Wassenaar vinden we in een document uit circa 1200 (overgeleverd in een latere kopie van dit document uit 1305). Hierin is sprake van *Wasnare*. De plaatsnaam is een samenstelling van *wasn* (van het Germaanse *hvassa*) 'scherp' en *hare* 'zandige rug', hiermee verwijzend naar de strandwal.¹⁰

Zoals vermeld, wordt het gebied gekenmerkt door de aanwezigheid van meerdere villa's en landgoederen die vaak hun oorsprong in de 17^e eeuw hadden. Aan het einde van de 18^e eeuw kende Wassenaar een aantal van 26 buitenplaatsen. Ze fungeerden als buitenplaatsen van rijke bewoners uit de omliggende grote steden, zoals Den Haag.

De buitenplaatsenzone Wassenaar-Voorschoten-Leidschendam-Voorburg bestaat in hoofdzaak uit de drie series buitenplaatsen die langs de basisstructuren Rijksstraatweg/Leidsestraatweg/Benoordenhoutseweg en de Wassenaarseweg en aan de Buurtweg/Groot Haesebroekseweg en Schouwweg liggen. De basisstructuren Rijksstraatweg, Buurtweg/Groot Haesebroekseweg en Schouwweg liggen op de strandwal waarop ook de historische dorpskern van Wassenaar ligt.

Op de Cultuurhistorische Atlas van Zuid-Holland¹¹ staan voor het plangebied het kenmerk Landgoederenzone (Zone Wassenaar-Voorschoten-Leidschendam-Voorburg) vermeld.

De Wassenaarseweg vormt een oude doorgaande weg vanuit de historische kern van Oud wassenaar richting Den Haag. Deze bestond al in tenminste de 17^e eeuw, getuige de aanwezigheid van deze weg op oude kaarten uit deze periode (zie ook paragraaf 3.5).

Landgoed Clingendael en landgoed Oosterbeek

Het plangebied maakt deel uit van het voormalige landgoed Clingendael. In de 16^e eeuw was al sprake van Clingendael. In deze periode stond hier een boerderij '*in de clinge*'. De naam verwijst naar de ligging in een dal van de duinen (clinge). *Clinge* kan namelijk worden vertaald als 'hoogte' of 'heuvel'.¹²

Philips Doublet, een telg uit een voornaam Haags regentengeslacht, kocht in 1591 de landerijen. In de 17^e eeuw liet zijn kleinzoon Philips Doublet III de boerderij afbreken en liet er een landhuis bouwen met een tuin in barokstijl volgens de Franse classicistische tuinarchitectuur. Het landgoed werd een belangrijk centrum van kunst en cultuur.¹³ Het landhuis ligt op circa 225 meter ten noordoosten van het plangebied.

In het jaar 1804 kwam het landgoed in bezit van W.J. baron van Bienen van de Groote Lindt. Door zijn zoon werd in 1839 het naastgelegen landgoed Oosterbeek hieraan toegevoegd. Dit landgoed werd gekocht van Adam Anthony Stratenus, minister en lid van de Raad van State.

Marguérite, barones van Bienen, woonde er tot haar overlijden in 1939. Het gebouw werd in 1914 verbouwd en er vonden verdere uitbreidingen plaats. Beide landgoederen grensden als het ware aan elkaar. Ze waren enkel door een gracht van elkaar gescheiden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in 1942 de Atlantikwall gebouwd door de Duitsers. Dit was een aaneengesloten verdedigingslinie langs de kust van de West-Europese landen met een totale lengte van zo'n 5000 kilometer.

¹⁰ Van Berkel en Samplonius 2006, 484.

¹¹ http://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

¹² Van Berkel en Samplonius 2006, 91.

¹³ www.denhaag.com/clingendael

De Atlantikwall had als doel om de te verwachte geallieerde invasie af te kunnen weren en bestond uit bunkers, geschutstellingen, munitiebergplaatsen en verblijfsruimtes voor de manschappen, met daartussen mijnevelden, anti-tankmuren en prikkeldraad.¹⁴

Het landgoed Clingendael was onderdeel van de Atlantikwall. Omdat een vrij schootsveld nodig was, werden bomen gekapt. In het Benoordenhout werden huizen afgebroken. Huize Clingendael mocht blijven staan, omdat het de woning van rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart was.¹⁵

Op circa 480 meter ten zuidoosten van het plangebied, aan de Thérèse Schwartzestraat (gemeente Den Haag) en binnen het landgoed Oosterbeek, ligt de Julianakazerne. Deze kazerne werd in 1942, tijdens de Tweede Wereldoorlog, door de Duitse bezetters gebouwd. De kazerne deed dienst als *Polizeikaserne*.

De gemeente had in 1939 het plan opgevat om een woonwijk 'Clingendael' ter plaatse te realiseren. Dit plan werd pas na de Tweede Wereldoorlog uitgevoerd. De boerderij zelf werd door de Koninklijke Landmacht in 1939 eerst in gebruik genomen als herstellingsoord voor paarden.¹⁶ Het hoofdgebouw was oorspronkelijk bedoeld voor legerings- en kantoordoeleinden. Het bijgebouw werd gebruikt als stalling voor paarden, materieel en auto's.

Op het landgoed Oosterbeek werden tijdens de bezetting door de Duitsers vier type 625 bunkers gebouwd. Hiervan zijn er drie nog aanwezig. Hierin stonden pantserafweerkanonnen die als verdediging van de commandobunker dienden. Na de bevrijding was de kazerne in gebruik bij de Koninklijke Landmacht die er van 1948 – 2010 haar hoofdkwartier had.

Direct ten noorden van de Julianakazerne en het plangebied ligt de bosbunker, gelegen aan de Van Brienendaan. Het is één van de bunkers bij de kazerne die als 'woonhuis' is gecamoufleerd. In werkelijkheid gaat het om de commandobunker van Seyss-Inquart. Ook deze bunker deel uit van het "Stutzpunkt Clingendael" en de Atlantikwall. Het was een beveiligd onderkomen voor het civiele regeringscentrum van de Rijkscommissaris in villa Clingendael en fungeerde tevens als het commandocentrum van de militaire leiding. Tijdens de koude oorlog werd de bunker als verzamelpunt voor het gecodeerde berichtenverkeer over politieke en militaire acties gebruikt. In 1985 is de bunker buiten gebruik gesteld.¹⁷

3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden

Op de leidende Archeologische beleidskaart van de gemeente Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting: zone 3 (Bijlage 4).

In de omgeving van het plangebied (binnen een straal van 1 kilometer) zijn volgens de gegevens uit Archis3 geen archeologisch monument bekend, er zijn wel meerdere archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen bekend (Bijlage 3).

Zaakidentificatie	Afstand	Soort onderzoek	Omschrijving
2468495100	Direct ten N van het plangebied	IVO-o door Hamaland Advies in 2015	Er geldt een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit de periode vanaf bronstijd-ijzertijd tot de nieuwe tijd. Echter gezien de grote kans op een verstoord bodemprofiel wordt de trefkans op vondsten uit deze periode laag geacht. Om de intactheid van de bodem

¹⁴ www.geschiedenisvanzuidholland.nl.

¹⁵ Van der Kuijl 2014 (Hamaland Advies Quickscan Archeologie).

¹⁶ Bestemmingsplan Benoordenhout - Prinses Julianakazerne en Bunker van Ouwenlaan.

¹⁷ Van der Kuijl 2014 (Hamaland Advies Quickscan Archeologie).

Zaakidentificatie	Afstand	Soort onderzoek	Omschrijving
			vast te stellen is er een vervolgonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek geadviseerd.
4766254100	Direct ten N van het plangebied	BO door Archeologisch Onderzoek Leiden BV in 2020	Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.
4976247100	Circa 460 m ten NO van het plangebied	BO door RAAP Archeologisch Adviesbureau in 2021	Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.
4029097100	Circa 500 m ten NO van het plangebied	IVO-o door Aeres Milieu in 2017	De top van de bodem is modern opgebracht of geroerd. Daaronder is een bouwlanddek uit de nieuwe tijd A of B aangetroffen. De bodemopbouw is bijna overal in het onderzoeksgebied intact. Voor de beoogde ontwikkeling zijn geen vervolgonderzoeken geadviseerd.
2346508100	Circa 575 m ten NO van het plangebied	IVO-o door Gemeente Den Haag in 1999	Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.
2287216100	Circa 1 km ten NO van het plangebied	IVO-o door Vestigia BV in 2010	Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.
2385437100	Circa 1 km ten NO van het plangebied	BO door Hazenberg Archeologie Leiden BV in 2012	Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.
3294298100	Circa 1 km ten NO van het plangebied	BO door IDDS Archeologie BV in 2015	Er geldt een hoge verwachting voor archeologische resten op de strandvlaktes een lage verwachting. Op basis van het BO is de bodem in het zuidelijk deel intact. In het overige deel is de bodem verstoord geraakt door de aanleg van kabels en leidingen. Om deze reden is er een vervolgonderzoek geadviseerd voor het onverstoorde deel van het onderzoeksgebied.
2107688100	Circa 940 m ten NW van het plangebied	IVO-p door Gemeente Den Haag in 2006	Tijdens dit onderzoek is keramiek (aardewerk), dierlijk bot, steen, vuursteen, paalgat/paalkuil en bewoning (inclusief verdediging) aangetroffen uit het neolithicum tot ijzertijd. Er is een definitieve opgraving geadviseerd voor het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied.
2340627100	Circa 830 m ten NW van het plangebied	BO door Gemeente Den Haag in 2011	In het onderzoeksgebied bevindt zich een archeologische vindplaats en wordt verwacht op circa 0,9 tot 1,5 meter +NAP. De voorgenomen graafwerkzaamheden zullen niet tot het archeologisch niveau reiken. Om deze reden is er geen vervolgonderzoek geadviseerd.
2001933100	Circa 830 m ten NW van het plangebied	Opgraving door Gemeente Den Haag in 1986	Tijdens dit onderzoek is steen (hanger), keramiek (aardewerk, Hilversum-Drakenstein-Laren aardewerk), vuursteen (spits – schachtdoorn en weerhaken), dierlijk bot, gewei (basisbijl), huisplattengrond, kuil, haardkuil, greppel/sloot, ploegsporen/eergetouwkrassen en bewoning aangetroffen uit de midden bronstijd A en late ijzertijd. Er zijn geen verdere gegevens bekend in Archis en DansEasy.

Tabel 1: Overzicht van Archismeldingen binnen een straal van 1 kilometer rond het plangebied.

3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch kaartmateriaal

In het kader van het bureauonderzoek is historisch kaartmateriaal bestudeerd. Op de oudst bestudeerde kaart van Kruikius uit 1712 (Figuur 5) is te zien dat het plangebied aan de al bestaande Wassenaarseweg ligt. Direct ten noordoosten is het landhuis Clingendael te zien met ten oosten de toegangsweg vanuit de Wassenaarseweg. Rondom het landhuis en bijgebouwen zijn de siertuinen duidelijk te herkennen. Het plangebied ligt buiten deze tuinen en lijkt deel te zijn van weilanden.

Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (Figuur 6)¹⁸ is de situatie op kadastraal niveau te zien. Het plangebied en directe omgeving is nog onbebouwd en ligt direct ten zuidwesten van het landgoed Clingendael. Het geheel is omgeven door watergangen, zo ook langs de Wassenaarseweg. Deze voeden de waterpartijen in de tuinen van het landgoed. Het plangebied maakt deel uit van drie percelen. Volgens de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT)¹⁹ behorende bij het minuutplan is het centrale perceel dat het grootste deel van het plangebied beslaat, in gebruik als bos/hakhout. De omliggende percelen zijn als weiland in gebruik. Het landgoed Clingendael inclusief het plangebied en omgeving zijn allen in bezit van Willem Joseph baron van Bienen.

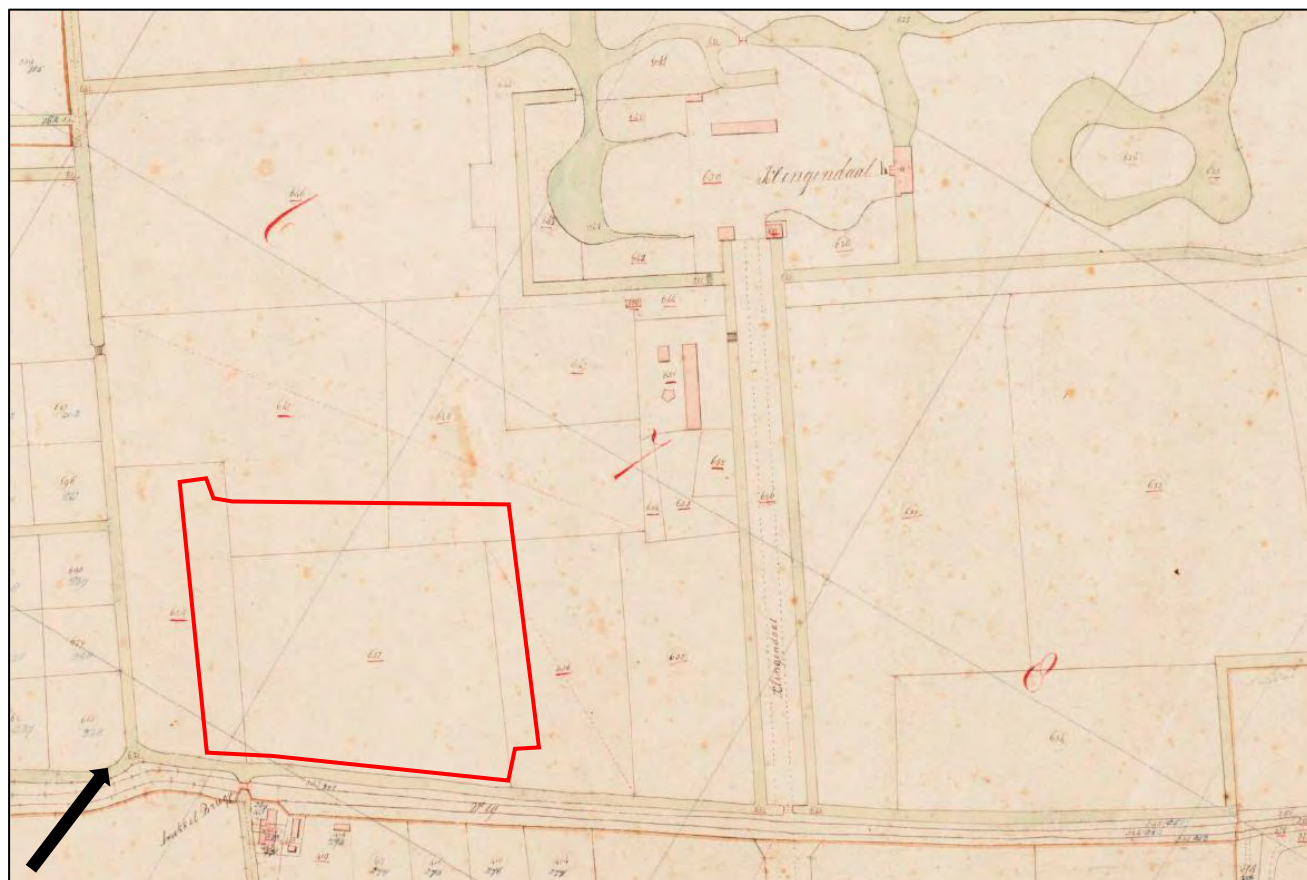
Op de kaarten uit 1880 en 1920 (Figuur 7) is te zien dat het centrale deel van het plangebied binnen een tuincomplex ligt, onderverdeeld in gelijke rechthoeken. De aangrenzende percelen zijn als weiland in gebruik. In het zuidwestelijke deel van het plangebied, direct aan de Wassenaarseweg, staat een klein gebouw ingetekend. Ook is meer bebouwing ontstaan aan de toegangsweg van het goed Clingendael. Op de kaart uit 1945 staat ook een tweede gebouwtje ingetekend in het centrale deel van het plangebied. Het plangebied is verder onbebouwd. Op de kaart uit 1970 is het oudste en monumentale deel van het Rijksmonumentale ANWB-gebouw gerealiseerd. De twee oorspronkelijke gebouwtjes binnen het plangebied zijn verdwenen en in het zuidelijke deel is de watergang verbreedt. Het ANWB gebouw werd in 1959-1962 gebouwd. Latere uitbreidingen vonden plaats in 1973, 1992-1993 en 2003-2004.

18 www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl Gemeente Wassenaar, sectie E, blad 3. Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

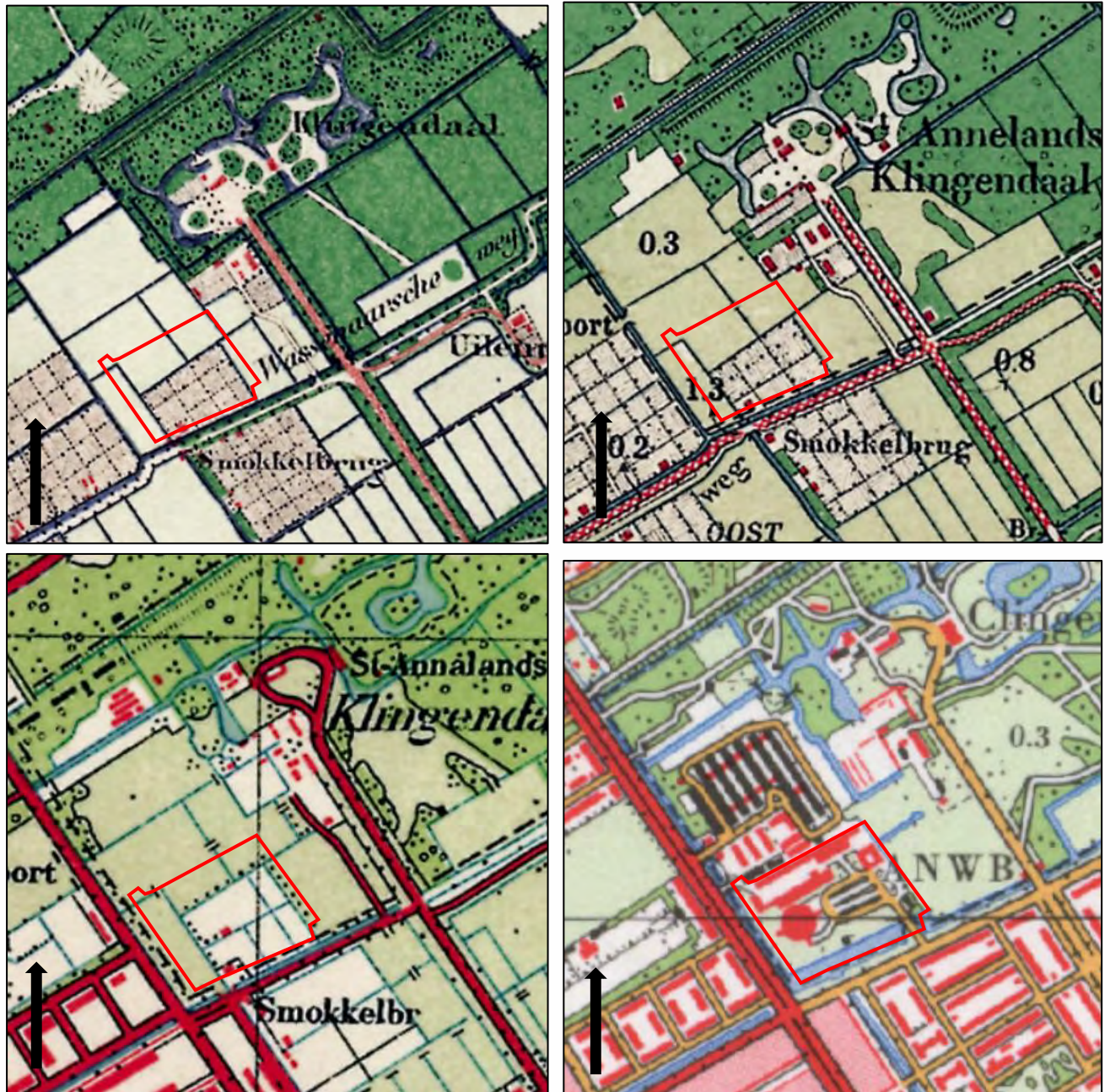
19 OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.

Figuur 5: Historische kaart uit 1712 van Kruikius, met in het rood bij benadering het plangebied aangegeven (Bron: www.tudelft.nl/library/collecties/kaartenkamer/kaartencollectie/historische-kaarten/kruikiuskaart-1712).

Figuur 6. Uitsnede van het kadastraal minuutplan uit 1811-1832, met in het rood bij benadering het plangebied aangegeven (Bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Figuur 7. Uitsneden van historische kaarten uit de perioden 1880, 1920, 1945 en 1970. Het plangebied is aangegeven met het rode kader (Bron: www.topotijdreis.nl).

4. VERWACHTINGSMODEL

Jager-verzamelaars uit het paleolithicum en mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Bij voorkeur in de buurt van (open) water. Nabij gelegen watervoorzieningen waren belangrijk voor drinkwater en de aanwezige biodiversiteit. Dit vergemakkelijkt de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel.

De top van de afzettingen uit het Weichselien bevindt zich op circa 18 – 24 meter -NAP. Er is geen tot onvoldoende informatie voorhanden over de aan- of afwezigheid van een dergelijke gradiëntzone in of nabij het plangebied. Op basis hiervan kan er geen nader gespecificeerde archeologische verwachting voor de periode gegeven worden. De strandwallen in de omgeving van het plangebied zijn tussen 3.750 – 3.225 jaar voor Chr. (laat-neolithicum) gevormd. Vanaf deze periode kunnen archeologische vondsten worden verwacht.

Vanaf het (laat-)neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door meer sedentaire nederzettingen. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen die soms diep in de grond gefundeerd waren. Vanaf deze perioden heeft men nog steeds een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden.

Het plangebied bevindt zich op (de rand van) een hoge, droge en goed bewerkbare strandwal waarop menselijke activiteiten en/of bewoning kan hebben plaatsgevonden vanaf het neolithicum. Deze hoger gelegen strandwallen vormden een geschikte vestigingslocatie voor landbouw samenlevingen. De zandige bodem was makkelijk te bewerken en de (oude) duinen vormden relatief droge locaties tussen de zee en het ten zuiden gelegen veenmoeras. Perioden waarin de strandwal bewoond was, worden gekenmerkt door (flauwe) grijsbruinkleuring ten gevolge van humusaanrijking. In de ruimere omgeving van het plangebied zijn meerdere vondsten bekend uit deze periode, voornamelijk ten noorden van het plangebied op de hoger gelegen kustduinen. In de directe omgeving (binnen een straal van 800 meter) zijn tot op heden geen vondsten bekend uit deze periode. Dit is mogelijk het gevolg van de ontzanding van diverse plekken op de strandwallen in de middeleeuwen. De mate waarin men nog archeologische resten kan verwachten is afhankelijk van de diepte tot waarop de strandwal mogelijk is afgegraven. Indien de strandwallen zijn ontgraven, zullen de eventueel aanwezige archeologische resten niet meer *in situ* aanwezig zijn. Op basis van deze gegevens geldt er een hoge verwachting voor de periode neolithicum tot en met vroege middeleeuwen. Resten worden onder de verwachte eerdlaag of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen onder andere bestaan uit cultuurlagen, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen.

Het plangebied ligt aan de Wassenaarseweg tussen Den Haag en Wassenaar. Het maakt deel uit van een gebied van landgoederen en buitenplaatsen die langs de oude doorgaande wegen, zoals de Wassenaarseweg lagen en hun oorsprong veelal in de 17^e eeuw hadden. Het plangebied maakt deel uit van het landgoed Clingendael dat haar oorsprong in de 17^e eeuw heeft, maar waar in de 16^e eeuw al een boerderij '*in de clinge*' aanwezig was. Uit bestudering van historische kaarten blijkt dat het plangebied sinds tenminste de 17^e eeuw deel uitmaakte van de landerijen en zich direct ten zuidwesten van het landhuis met tuinaanleg bevond. Het plangebied was onbebouwd en in de 19^e eeuw als weiland en als bos in gebruik. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw is een klein gebouwtje aanwezig in het zuidelijke deel van het plangebied en in de 20^e eeuw is ook een klein gebouwtje aanwezig in het centrale deel. Deze verdwijnen bij de bouw van het huidige ANWB gebouw in 1962-1963. Het kan niet uitgesloten worden dat ook resten van (laat)middeleeuwse bebouwing aanwezig was, gezien de ligging aan de doorgaande verbindingsweg tussen Den Haag en Wassenaar. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd.

Archeologische resten worden vanaf het maaiveld verwacht en kunnen bestaan uit onder andere cultuurlagen, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, gebruiksvoorwerpen van bijvoorbeeld natuursteen, fragmenten aardewerk en sporen van agrarische activiteiten.

Wat betreft de conservering en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten kan het volgende gesteld worden: Archeologische vondsten en bewoningssporen kunnen bij een intact bodemprofiel van een beekeerdgrond en vlakvaaggronden worden verwacht vanaf de onderzijde van de A-horizont. Over het algemeen kunnen (anorganische) vondsten en sporen onder zo'n eerddek in goede toestand worden aangetroffen. Indien ontgraving van de strandwallen hebben plaatsgevonden, dan zullen mogelijk archeologische vondsten verstoord zijn geraakt en niet meer *in situ* aanwezig zijn. Wat betreft eventueel aanwezige organische resten is het afhankelijk hoe diep het grondwater zit. Bij beekeerdgronden zijn de omstandigheden voor het aantreffen van organische resten goed: door de hoge grondwaterstand (GWT II) kunnen organische resten goed bewaard blijven. Bij vlakvaaggronden zijn de omstandigheden minder goed: door de lage grondwaterstand (GWT VII) kunnen organische resten slecht bewaard blijven.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
(laat)-neolithicum – vroegste middeleeuwen	Hoog	Nederzettingsresten, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	In de top van de strandwal
Volle middeleeuwen – nieuwe tijd	Hoog	Cultuurlaag, funderingsresten, natuursteen, fragmenten aardewerk, gebruiksvoorwerpen, sporen van agrarische activiteiten, restanten wegen/paden	Vanaf het maaiveld

Tabel 2: Archeologische verwachting per periode

Bodemverstoring

Ter plaatse van de huidige en voormalige bebouwing zal het plangebied tot zekere diepte verstoord zijn geraakt.

Bekend is dat het plangebied sinds tenminste het begin van de 19^e eeuw tot halverwege de 20^e eeuw in gebruik is geweest als bosgebied en als weiland. Grote delen van de Oude Duinen op strandwallen in de (directe) omgeving zijn afgegraven en omgespit, waardoor eventuele archeologische vindplaatsen vanaf het neolithicum zijn verdwenen. Gezien de historische ligging binnen een zone van landgoederen, is dit in het plangebied mogelijk niet gebeurd.

Op basis van de KLIC-melding (uitgevoerd op 26 april 2021, Figuur 9) zijn binnen het plangebied verschillende kabels/leidingen gegraven die voor een verstoring van de bodem kunnen hebben gezorgd. De kabels en leidingen liggen voornamelijk noord- en oostzijde van het plangebied.

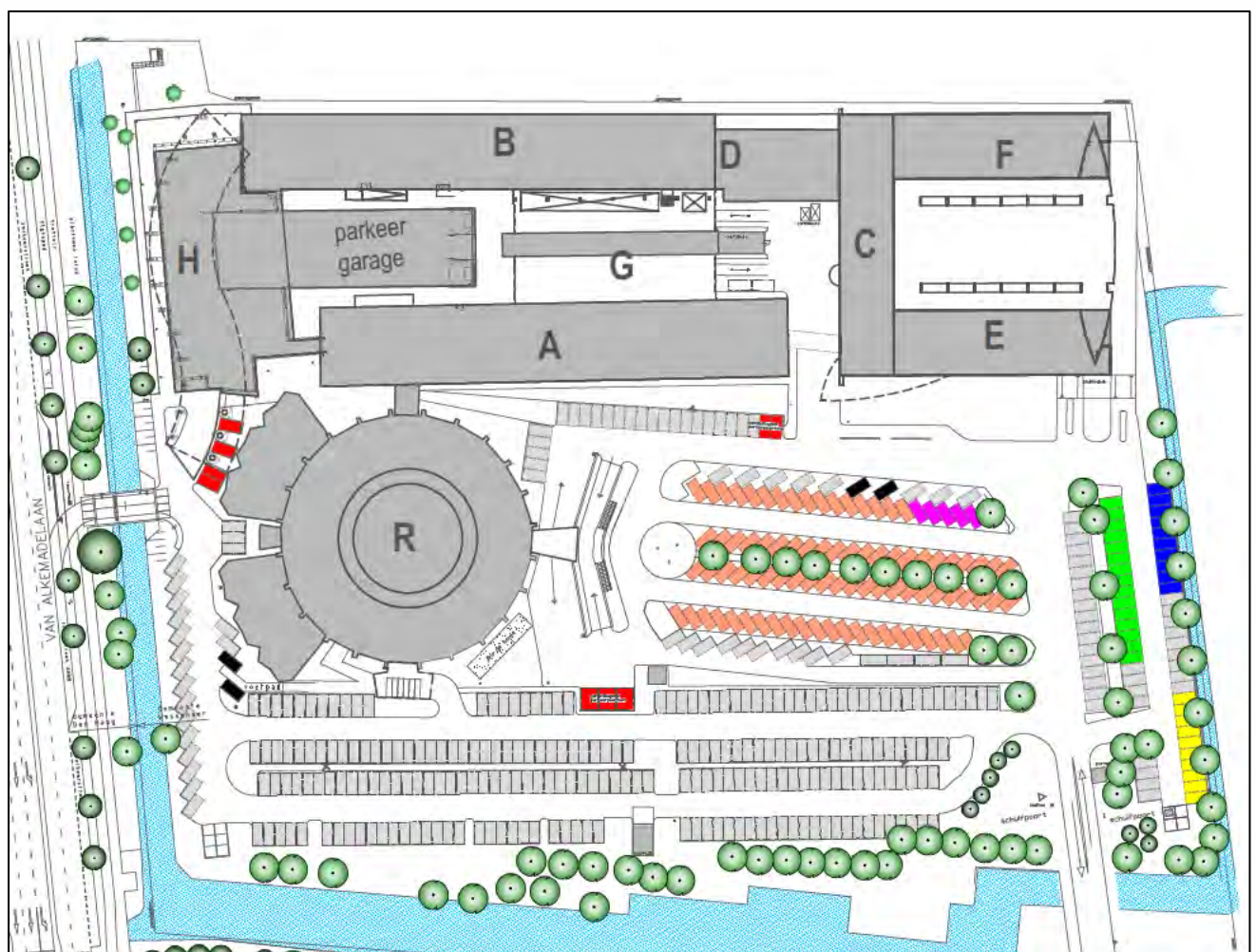
Er zijn bouwdoossiers geraadpleegd van de huidige bebouwing binnen het plangebied. Het monumentale hoofdgebouw (blijft behouden) werd in of kort na 1957 gerealiseerd (Figuur 8, sectie A en R). Het koepelgebouw heeft een kelder met een verstoringsdiepte van 3,52 meter – peil (bovenkant keldervloer). Deze is voorzien van een kelder, waarvan de bovenkant keldervloer op 5,50 meter -peil ligt.

In 1973 vonden uitbreidingen plaats van het hoofdgebouw (Figuur 8, sectie B). De bovenkant van de keldervloer ligt op 3,68 meter -peil.

In 1991 vonden verdere uitbreidingen plaats (Figuur 8, sectie C, D, E en F). Uit de bouwtekeningen blijkt dat hier sprake is van onderkelderingen waarvan de bovenkant kelderniveaus op een diepte liggen variërend van 3,73 meter -peil tot minimaal 5,67 meter -peil.

Op basis van de uitbreidingen in 2003 (Figuur 8, sectie H en parkeergarage), is sprake van een grote delen die zijn onderkelderd en waarvan een deel als parkeergarage in gebruik is. Er is sprake van een keldervloerdiepte van 2,55 tot 3,18 meter -peil. Onder het gehele gebouw is echter sprake van een dikke betonvloer dat een verwachte diepte van tenminste 5 meter -peil heeft. Zie ook bijlage 7.

Uit deze gegevens blijkt dat grote delen van het plangebied tot grote diepte verstoord zijn.

LEGENDA

- Gebouw A en R** : monumentale hoofdgebouw, blijft behouden
- Gebouw B** : bovenkant kelderniveaus op 3,68 -peil
- Gebouw C, D, E en F** : bovenkant kelderniveaus op 3,73 tot minimaal 5,67 meter -peil
- Gebouw H en parkeergarage** : bovenkant kelderniveaus op 2,55 – 3,18 meter -peil, onderkant betonvloer circa 5 meter -peil

Figuur 8. Overzicht van de diverse gebouwdelen binnen het plangebied met de verstoringsdiepen. (Bron: Bouwtekeningen aangeleverd door de opdrachtgever).

Figuur 9. Overzicht van de kabels en leiding in het plangebied. De begrenzing van het plangebied is weergegeven met de paarse stippellijn. (Bron: Mijkadaster).

5. AANBEVELINGEN

Op basis van het bureauonderzoek wordt duidelijk dat het plangebied op een strandwal ligt waar bewoning vanaf het laat-neolithicum mogelijk was.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische waarden bekend. In de wijde omgeving van het plangebied bekende vindplaatsen wijzen op bewoning van het gebied vanaf het neolithicum. Uit het gespecificeerde archeologische verwachtingsmodel blijkt dat er een hoge archeologische verwachting geldt voor nederzettingsresten uit de periode vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Het plangebied maakt sinds de 17^e eeuw deel uit van de landgoederen behorend bij het landgoed Clingendael.

Uit de bestudeerde bouwdoSSIers blijkt dat het plangebied voor een aanzienlijk deel tot grote diepte verstoord is geraakt als gevolg van de realisatie van de huidige bebouwing. De verstoringsdiepte bedraagt tenminste 3,18 meter beneden maaiveld en ter plaatse van grote delen tot 5 - 5,67 meter beneden maaiveld. Ook is rondom de bebouwing sprake van verstoring als gevolg van de aanleg van diverse nutsvoorzieningen.

De exacte diepte van de toekomstige bodemverstoring is ten tijde van dit onderzoek niet bekend, maar gezien de beoogde aanleg van een (half verdiepte) parkeergarage (Figuur 1), zal de bodemverstoring minimaal 2,0 meter beneden maaiveld bedragen.

In Bijlage 8 is een verbeelding opgenomen waarbij de toekomstige situatie (blauwe zones en stippellijnen) is geprojecteerd op de huidige bebouwingszone (rode zones). Hieruit komt naar voren dat de nieuwe verstoringen zowel in diepte als in oppervlakte erg gering is. Daarbij blijkt tevens dat de aanlegdiepte van de parkeergarage in veel gevallen minder diep ligt dan de huidige funderingsdiepten.

Uit archeologische onderzoeken in de nabije omgeving van het plangebied blijkt dat ter plaatse vaak sprake is recente ophoogpakketten van circa 0,5 tot 1 meter dik. Er lijkt ter plaatse van het plangebied geen sprake van een ophoogpakket. De huidige maaiveldhoogte binnen het plangebied varieert tussen de 0,05 en 0,59 meter +NAP en kort voor de bouw van de huidige bebouwing was dit 0,3 meter +NAP. Mogelijk is sprake van afvlakking/egalisatie van het oorspronkelijke reliëf.

Aangezien grote delen tot grote diepte zijn verstoord, wordt de kans klein geacht dat binnen het plangebied nog intacte archeologische niveaus aanwezig zijn. Enkel tussen de huidige bebouwing kunnen geringe zones nog intact zijn. Daarbij vallen de zones van de nieuwbouw nagenoeg samen met de huidige bebouwing.

Omwille van bovenstaande informatie wordt voor het plangebied geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.

De resultaten van dit onderzoek dienen te worden getoetst door de bevoegde overheid (gemeente Wassenaar), dat op basis van het uitgebrachte advies een besluit zal nemen. Wij willen de opdrachtgever erop wijzen dat dit selectieadvies nog niet betekent dat al bodemversturende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen.

Het uitgevoerde onderzoek is verricht conform de gestelde eisen en gebruikelijke methoden. Het onderzoek is gericht op het inzichtelijk maken van de toestand van het aanwezige bodemarchief. Hiermee kan de beschadiging dan wel vernietiging als gevolg van de voorgenomen verstoring van een mogelijk aanwezig bodemarchief tot een minimum worden beperkt. Echter kan door de aard van het onderzoek, steekproefsgewijs, niet volledig worden uitgesloten dat er archeologische resten aan- of afwezig

zullen zijn. Als gevolg hiervan is bij het aantreffen van archeologische resten het, conform de Erfgoedwet van 2016, artikel 5.10 (Archeologische toevalsvondst) en 5.11 (Waarneming), een meldingsplicht van toepassing.

LITERATUURLIJST

- Auwerda, F./ P. Grimm, 2008: *Verliesregister 1939-1945, Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Den Haag.
- Bakker, de, H., 1966: 'De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland', in *Boor en spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland*, Wageningen.
- Bakker, de, H./ J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2010: *Fysisch-geografisch onderzoek*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2011: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en Geomorfologie*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*, Assen.
- Berendsen, H.J.A./E. Stouthamer/K.M. Cohen/W.Z. Hoek, 2019: *Landschap in delen. De fysisch-geografische regio's*, Utrecht.
- Berkel, G. van/ K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*, Utrecht (Prisma).
- Bestemmingsplan Benoordenhout - Prinses Julianakazerne en Bunker van Ouwenlaan.*
- Blankenstein, van, E., 2006: *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939 – 1945)*, Zeist.
- Cate, ten, J. A. M./ A. F. van Holst/ H. Kleijer/ J. Stolp, 1995: *Handleiding bodemgeografisch onderzoek, richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem*, Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.
- Gemeente Wassenaar et al, 2013. *Archeologische Beleidskaart herijking 2013*, gemeente Wassenaar.
- Kuijl, van der, E.E.A., 2014: *Quickscan Archeologie, Plangebied Thérèse Schwartzstraat 15 te Den Haag*, Zelhem (Hamaland Advies Quickscan Archeologie).
- Mulder, de, E.J.F./ M.C. Geluk/ I. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- Rensink, E./ H.J.T. Smeets/ M. Kosian/ H. Feiken/ B.I. Smit, 2016: *Archeologische Landschappenkaart van Nederland, versie 2.6*, Amersfoort.
- SIKB, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek, Deel: karterend booronderzoek*, Gouda.
- Stiboka (Stichting voor Bodemkartering), 1985: *Toelichting bij de kaartbladen 30 Oost*, Wageningen.
- Stouthamer, E./ K.M. Cohen/ W.Z. Hoek, 2020: *De vorming van het land. Geologie en Geomorfologie*, Utrecht.
- TNO, 2010: *Geologische overzichtskaart van Nederland*, Den Haag (www.dinoloket.nl).
- Vos, P./ S. de Vries, 2013. *2e generatie palaeogeografische kaarten van Nederland (versie 2.0)*, Deltares, Utrecht.
- Zonneveld, J.I.S., 1981: *Vormen in het landschap, hoofdlijnen van de geomorfologie*, Utrecht.

Digitale bronnen:

www.archis.cultureelerfgoed.nl	RCE, Archis3, zoeken & vinden)
www.bagviewer.kadaster.nl	Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)
www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl	Kadastraal minuutplan
www.cultureelerfgoed.nl	Bronnen en kaarten
www.geschiedenisvanzuidholland.nl	Geschiedenis van Zuid-Holland
www.pdok.nl	Basisregistratie Grootstatische Topografie (2017), kadaster.
www.ruimtelijkeplannen.nl	Bestemmingsplan
www.topotijdreis.nl	Bonnebladen en Topografische kaarten van Nederland
www.tudelft.nl/library	Kaartencollectie
http://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas Cultuur Historische atlas Zuid-Holland	

Archeologische kaarten en databestanden:

Actueel Hoogtebestand van Nederland (2008-2019). AHN2 en AHN3 (Geraadpleegd via www.arcgis.com, bijlage in QGIS vervaardigd op basis van digitale data).

Alterra 2009: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 30 Oost*, Wageningen UR (Geraadpleegd via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>, bijlage in QGIS vervaardigd op basis van digitale data Alterra).

Alterra 2019: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000*, Wageningen UR (Geraadpleegd via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>, bijlage in QGIS vervaardigd op basis van digitale data Alterra).

Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007 (Geraadpleegd via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

Archeologisch Informatie Systeem II (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2015 (Geraadpleegd via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

Gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar, 2013: *Nota archeologie herijking 2013, kaartbijlage Archeologische beleidskaart herijking 2013*, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar.

Gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar, 2013: *Nota archeologie herijking 2013, kaartbijlage* Maas, G. J./ W.M. van der Meij/ S. P. J. v. Delft/ A. H. Heidema, 2019. *Toelichting bij de legenda Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1: 1:50 000 (2019)*. Wageningen, Wageningen Environmental Research (geraadpleegd via <https://legendageomorfolgie.wur.nl/>).

Verwachtingskaart RAAP 2012, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar.

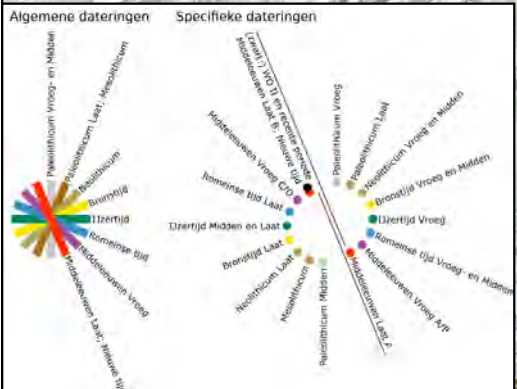
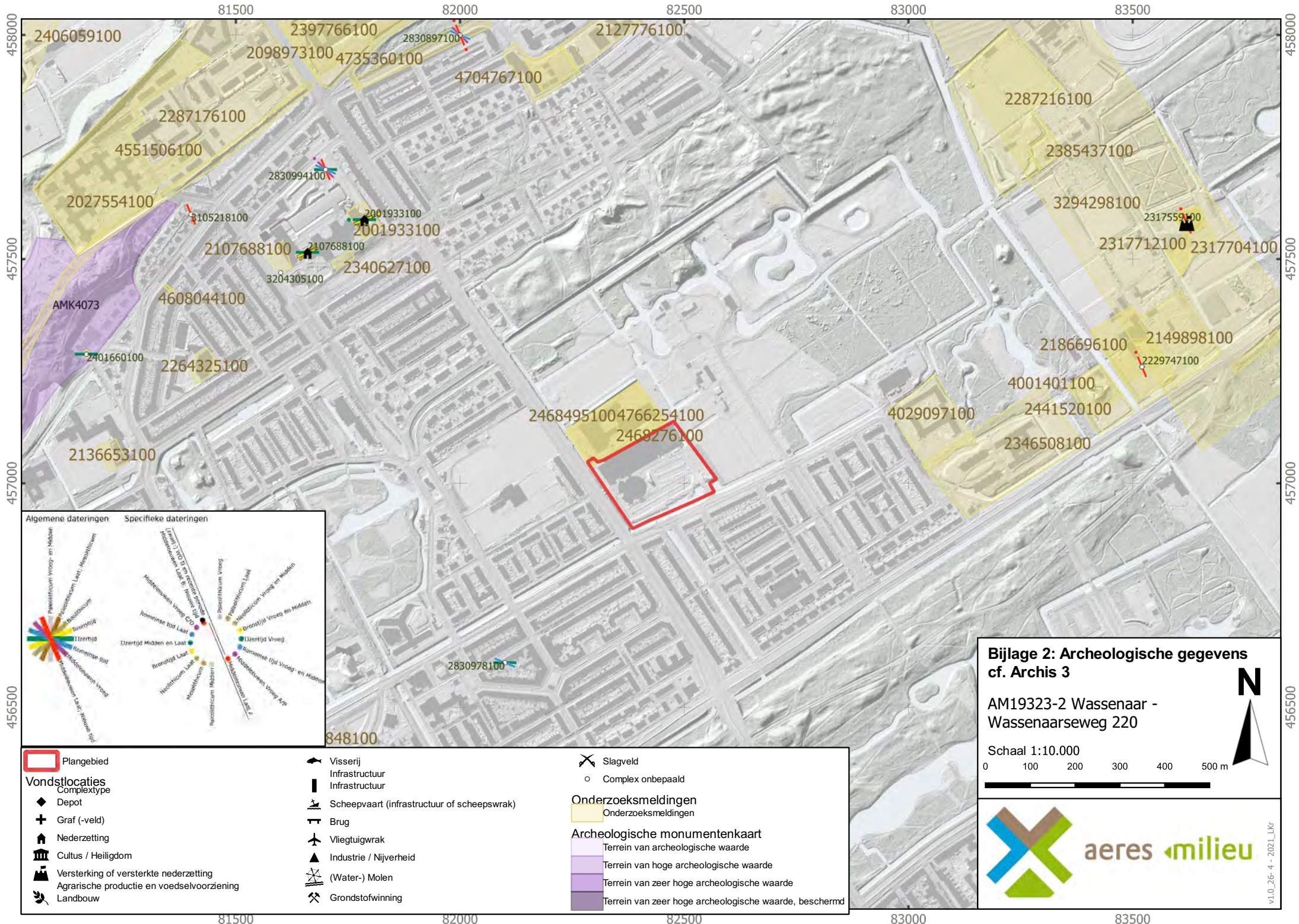
Vos, P.C. (TNO), 2009: *Geoarcheologische kaart van de gemeente Leidschendam-Voorburg en Wassenaar*, Den Haag.

Bijlage 1

Topografische ligging onderzoeksgebied

Bijlage 2

Archeologische gegevens conform Archis 3

Plangebied	Visserij	Slagveld
Depot	Infrastructuur	Complex onbepaald
Graf (-veld)	Scheepvaart (infrastructuur of scheepswrak)	Onderzoeksmeldingen
Nederzetting	Brug	Archeologische monumentenkaart
Cultus / Heiligdom	Vliegtuigwrak	Terrein van archeologische waarde
Versterking of versterkte nederzetting	Industrie / Nijverheid	Terrein van hoge archeologische waarde
Agrarische productie en voedselvoorziening	(Water-) Molen	Terrein van zeer hoge archeologische waarde
Landbouw	Grondstofwinning	Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

**Bijlage 2: Archeologische gegevens
cf. Archis 3**

AM19323-2 Wassenaar -
Wassenaarseweg 220

Schaal 1:10.000

Bijlage 3

Archeologische Beleidskaart gemeenten Leidschendam-Voorburg,
Voorschoten en Wassenaar (herijking 2013)

Legenda

- 1_Rijksmonument_Vrijstelling_0m2 en 20cm
- 2_AMK Terreinen_Vrijstelling 0m2 en 30cm
- 3_Hogeverwachting_Vrijstelling 100m2 en 30cm
- 4_Lage verwachting_Vrijstelling 2000m2 en 100cm

 Plangebied

Bijlage 3: Gemeentelijke Archeologische (beleids)kaart

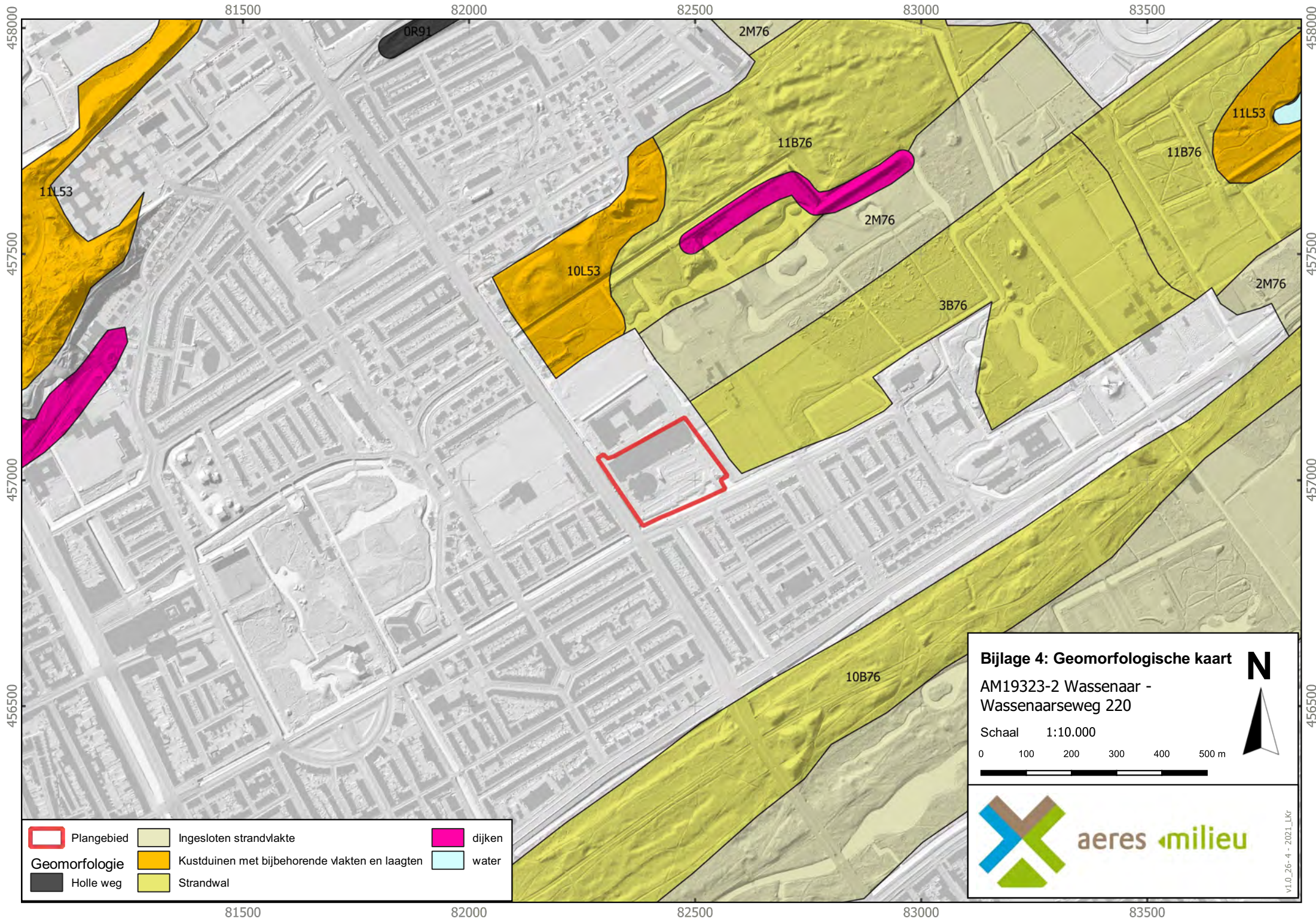
AM19323-2 Wassenaar - Wassenaarseweg 220

Schaal 1:10000

Bijlage 4

Overzicht geomorfologische kaart

	Plangebied		Ingesloten strandvlakte		dijken
Geomorfologie		Kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten			water
	Holle weg		Strandwal		

Bijlage 4: Geomorfologische kaart

AM19323-2 Wassenaar - Wassenaarseweg 220

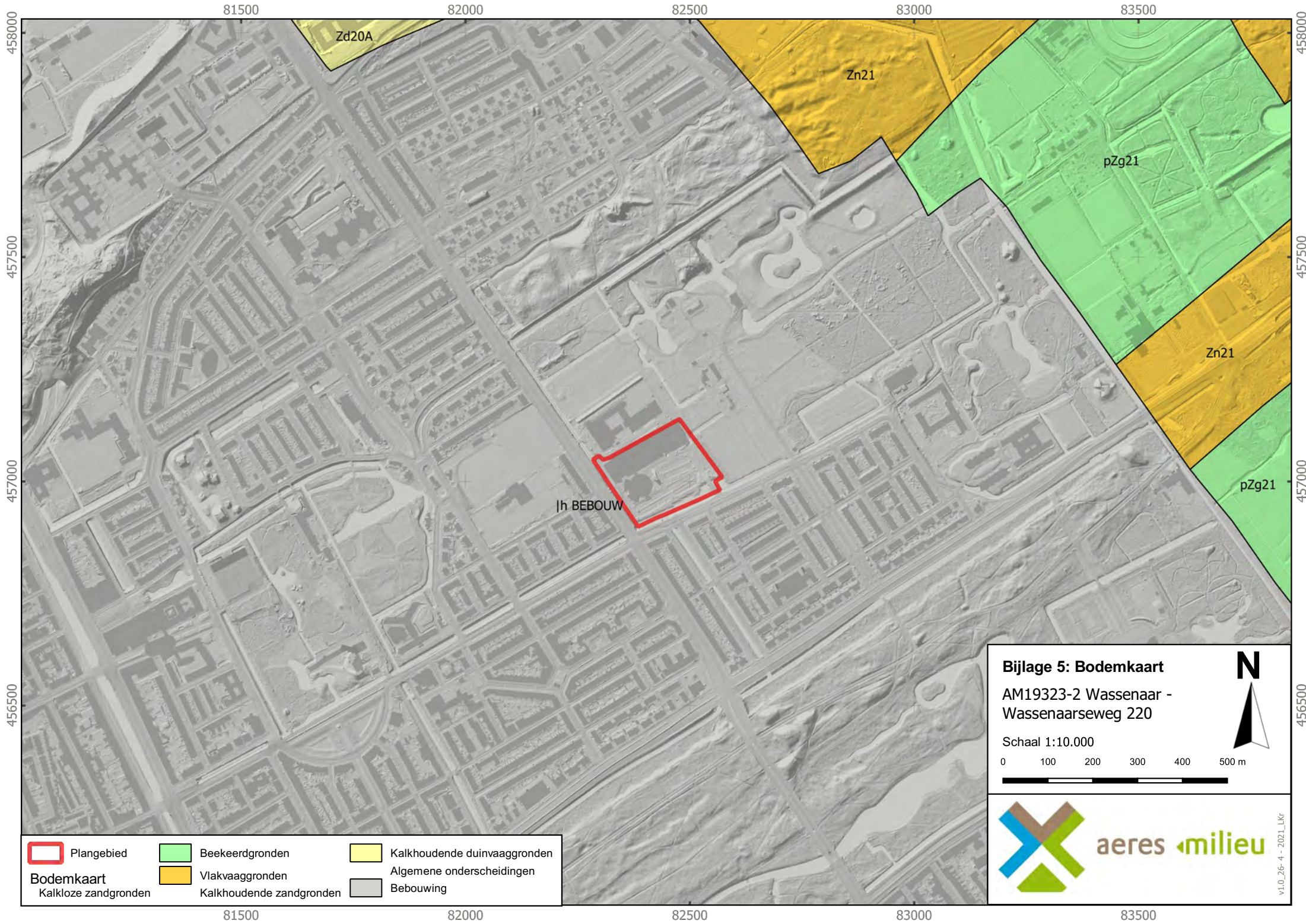
Schaal 1:10.000

0 100 200 300 400 500 m

v1.0_26-4 - 2021_Lkr

Bijlage 5

Overzicht bodemkaart

Plangebied

Bodemkaart

Kalkloze zandgronden

Beekeerdgronden

Vlakvaaggronden

Kalkhoudende zandgronden

Kalkhoudende duinvaaggronden

Algemene onderscheidingen

Bebouwing

Bijlage 5: Bodemkaart
AM19323-2 Wassenaar -
Wassenaarseweg 220

Schaal 1:10.000

0100200300400500 m

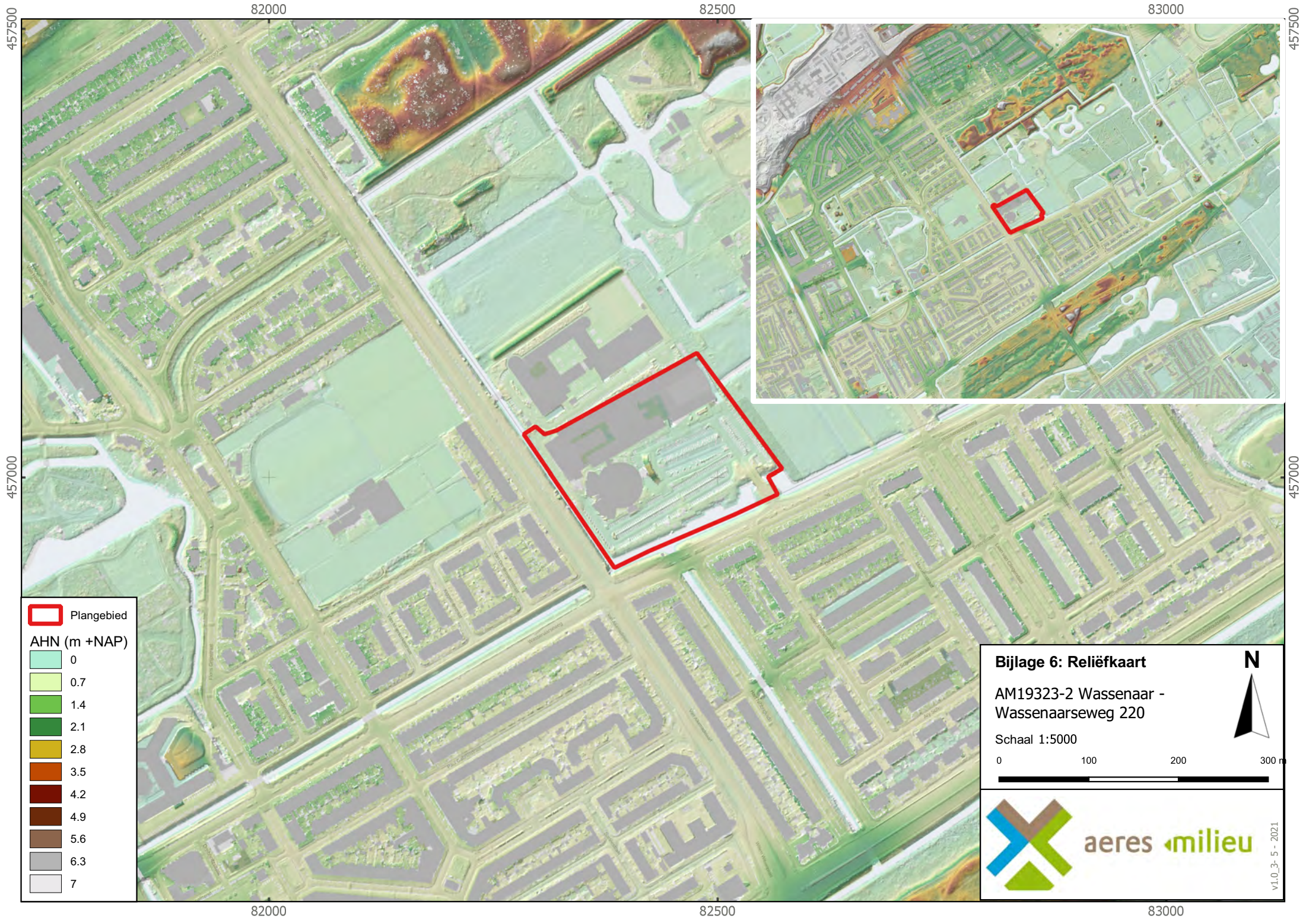
N

aeres milieu

v1.0_26-4 - 2021_Lkr

Bijlage 6

Reliëfkaart

 Plangebied

AHN (m +NAP)

	0
	0.7
	1.4
	2.1
	2.8
	3.5
	4.2
	4.9
	5.6
	6.3
	7

Bijlage 6: Reliëfkaart
AM19323-2 Wassenaar -
Wassenaarseweg 220
Schaal 1:5000

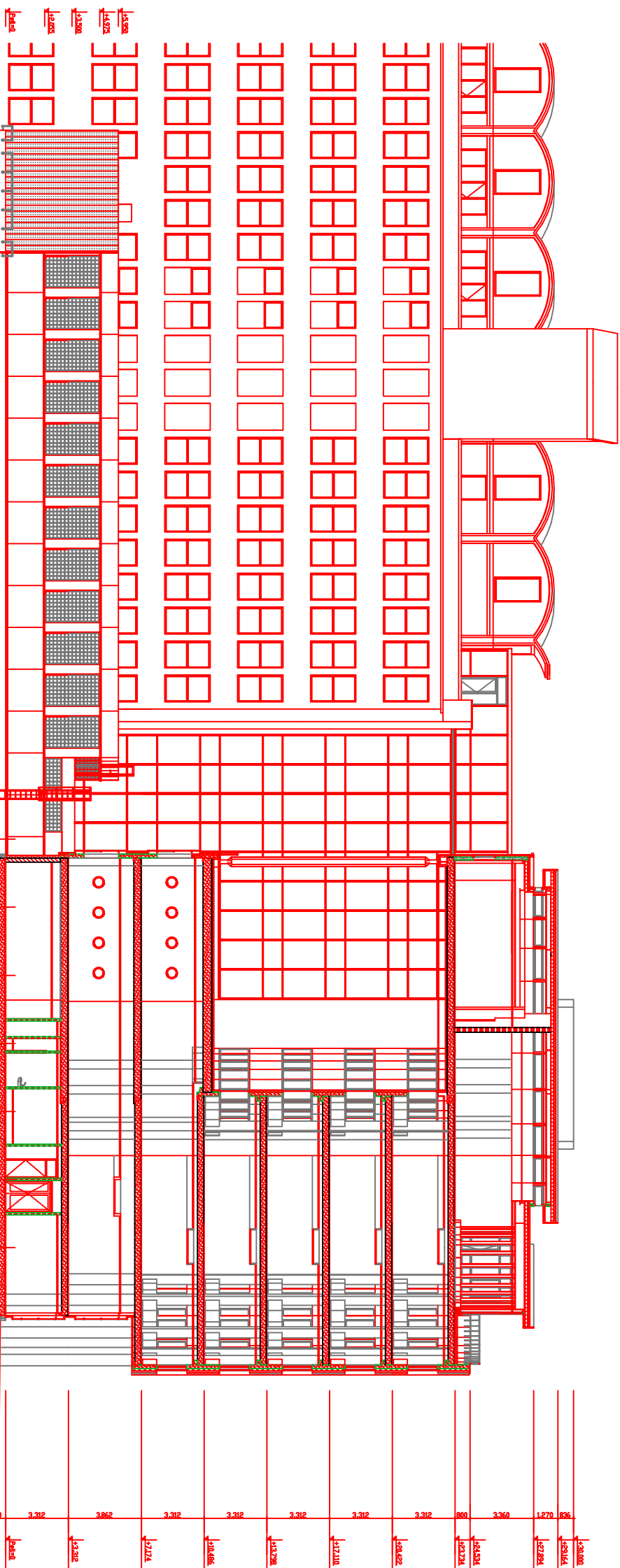

v1.0_3-5-2021

Bijlage 7

Bouwtekeningen uitbreidingen 2003

[illegible][illegible]

Bijlage 8

Overzicht bestaande en toekomstige situatie

47m t.o.v. maaiveld

35m t.o.v. maaiveld

26m t.o.v. maaiveld

2.5m t.o.v. maaiveld

0.0 indicatie m.v.

reservering
1 laag parkeren
(nieuw)

Doorsnede 1

47m t.o.v. maaiveld

35m t.o.v. maaiveld

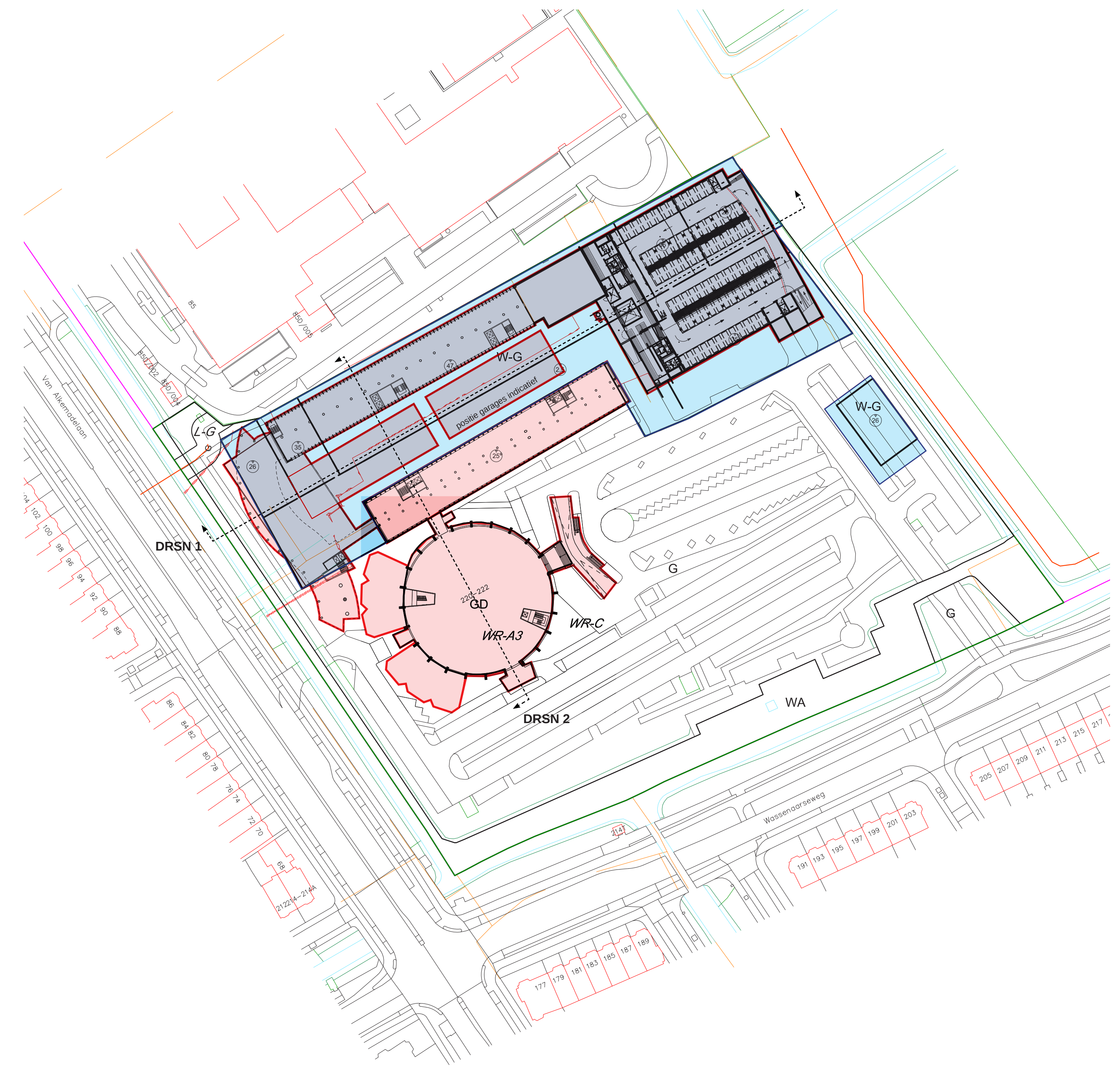
26m t.o.v. maaiveld

2.5m t.o.v. maaiveld

0.0 indicatie m.v.

reservering
1 laag parkeren
(nieuw)

Doorsnede 2

- Bestaand:**
-1m t.o.v. fundering bestaand
- Nieuw:**
parkeren (1 laag - indicatief)
-1m t.o.v. fundering nieuw

**Overzicht bestaande situatie i.c.m.
max. bouvenlop en 1 laag parkeren**
Schaal 1:200 / 1:1000
19-11-2021